

Håndsrækning til fortidsminderne - en gammel paragraf støves af

AF LONE ANDERSEN

I 2008 påbegyndte Nordjyllands Historiske Museum arbejdet med at føre tilsyn med de omkring 6000 fredede fortidsminder i Vendsyssel og Himmerland. Omfanget og indholdet af dette arbejde er beskrevet i tidligere udgaver af museets årsberetning. Kort fortalt går tilsynet ud på, at museet på vegne af Kulturarvsstyrelsen (KUAS) tilser et vist antal fortidsminder pr. år og indberetter eventuelle skader og overtrædelser til videre sagsbehandling ved denne myndighed.

Den hyppigst forekommende overtrædelse i forhold til museumsloven er overtrædelser af 2-meter beskyttelseszonen i forbindelse med høje, dysser og jættestuer i dyrket mark, den såkaldte §29f regel. Den påbyder, at det indenfor en 2-meter bred bræmme omkring fortidsminderne er forbudt eksempelvis at pløje, sprøjte og plante. Frizonen blev indført i 1992, idet man længe havde kunnet iagttage, hvordan særligt gravhøjenes dimensioner blev stadig mindre som følge af nærgående pløjning. Senere tiders begravelser, der gerne er blevet anlagt ved foden af højene, ville man med lovens indførelse ligeledes forsøge at beskytte. Alligevel var det eksempelvis i 2007 muligt at konstatere, at af de 1896 overtrædelser, der på landsplan var dokumenteret på de af landets fortidsminder, der dette år var tilset (i alt omkring 6300), var de 1207 overtrædelser af den dyrkningsfrie 2-meter zone, der groft sagt ikke synes at være taget ad notam i de

I dette markskel frister den lille høj en usikker tilværelse. Der pløjes alt for tæt på fortidsmindet, hvis dyrkningsfrie 2-meter zone er helt ignoreret.

Billedet for oven viser en høj, hvor landmanden har været opmærksom på at holde tydelig afstand til fortidsmindet. Dette er også tilfældet ved højen på billedet for neden, selvom det utrænede øje muligvis vil anslå, at der er dyrket helt ind til højfoden. I mange tilfælde, som her, er gravhøjene beliggende på naturlige moræneknolde i terrænet som gradvist er blevet pløjet i form som stubbe. Hvor højens reelle afgrænsning er, kan således være svært at afgøre for såvel landmand som tilsynsførende.

mellemliggende år. At skulle sagsbehandle og sanktionere hver enkelt af disse overtrædelser, synes uoverskueligt for en ressourcemæssigt begrænset tilsynsmyndighed som KUAS. I de mest graverende tilfælde er der naturligvis blevet grebet ind overfor den pågældende jordbruger, men alligevel har det i mange år syntes mere reglen end undtagelsen, at høje i dyrket mark er blevet frarøvet deres omkringliggende friareal.

I 2009 er de dyrkningsfrie bræmmer imidlertid blevet del af de krav, de danske landbrugere skal overholde for ikke at blive trukket i deres landbrugsstøtte. I alt er listet 117 krav, der bl.a. omhandler miljø, dyrevelfærd, sundhed og ansvar for god landbrugs- og miljømæssig stand. Ordningen, der administreres af Fødevarerhverv, kaldes krydsoverensstemmelse og blev indført i januar 2005 i forbindelse med EU's landbrugsreform. Kravet om overholdelse af den dyrkningsfrie 2-meter zone er indført med virkning fra 30. marts 2009, og det er KUAS, der er kontrolmyndighed på området. I praksis foregår kontrollen ved, at Nordjyllands Historiske Museum i lighed med de øvrige 9 tilsynsmuseer i landet udfører selve kontrolbesøget og foretager bedømmelsen af overtrædelsen. Herefter indberettes resultatet til KUAS, der udfærdiger en kontrolrapport, som den enkelte støttemodtager får mulighed for at kommentere. Til sidst indberettes oplysningerne til Fødevarerhverv, der foretager den endelige reduktion i støtteudbetalingen. Hvor meget der tilbageholdes, afhænger af alvoren, omfanget og varigheden af overtrædelse. Om skaderne er foregået med forsæt eller uagtsomt, og om der udvises vilje til at rette op på overtrædelsen, indgår ligeledes i vurderingen af den samlede

nedsættelse. Typisk vil fradraget ligge mellem 1-5 % af støtteudbetalingen, hvis der er tale om en enkeltstående uagtsom overtrædelse. Vurderes det, at landmanden konsekvent og bevidst har tilsidesat respekten for bestemmelsen gennem længere tid, kan der fradrages fra 20 til 100 %.

Set ud fra et kulturhistorisk synspunkt vil 2-meter zonens implementering i krydsoverensstemmelseskravene ganske givet fremover få en væsentlig betydning for fortidsmindernes bevaringstilstand i dyrkede arealer. Ifølge FødevarerErhverv modtager støtteberettigede bedrifter i Danmark i gennemsnit 150.000 kr. i landbrugsstøtte. De ovenfor angivne reduktionssatser vil derfor være mærkbare, navnlig hvis der samtidig tilbageholdes støtte for et eller flere af de øvrige krydsoverensstemmelseskrav. Med udgangspunkt i det forløbne år

Som følge af at det nu kan blive en bekostelig affære for den enkelte landmand at pløje for tæt på fortidsminderne, kunne man allerede i forbindelse med efterårspløjningen iagttage nyetablerede friarealer omkring gravhøjene. Ofte kan man nu støde på velafgrænsede 5-meter zoner som i tilfældet her. Landmålerstokken markerer højfod. Stubbe og det spirende korn antyder, at sidste sæsons dyrkningsgrænse lå en kende tættere på højen.

synes der allerede nu at blive taget betydeligt hensyn til det åbne lands gravhøje. Hyppigt ses nu meget veldefinerede friarealer omkring højene, gerne fra landmandens side markeret med store sten eller markeringspæle, så ingen kan være i tvivl om, hvor grænsen går.

Det er helt åbenlyst den økonomiske pisk, der har været incitamentet til denne positive udvikling. Det var dog ønskeligt, om ordningen havde været helt unødvendig. Fortidsminderne vil givetvis ændre dramatisk status i jordbrugernes øjne fra at være relativt harmløse levn fra fortiden til at udgøre generende og fordyrende blokke af jord. Det bliver derfor interessant at følge, hvorledes 2-meter zonen med en snes års forsinkelse fremover vil blive efterkommet, og hvor megen empati der er at spore hos de lodsejere, der har gravhøje liggende på deres arealer. Der venter utvivlsomt et udfordrende formidlingsarbejde for museets tilsynsfolk i felten.